

Dugonics András:
Magyar példa beszédek és jeles mondások

Szépek.

A' szépért, és jóért meszsze kell fáradni.

Könnyű a' szépet szépen le festeni.

A' rút is szereti a' szépet.

Ha az égre nézel rútnek tecchet a' föld.

Szebb festékje, mint orcája.

Nehezen egygyeznek meg a' szép aszszonyok.

Szép, mint a' tulsó sor, innencsőhöz képpest.

Inkább is szeretem egy cifra tehénnél.

Remek munka.

A' tövis is szép volt, még fiatal volt.

Ha olyan nem volna, még is szép volna.

A' mi igen szép, nem tartós.

A' szép tavasz is hamar el múlik.

Kép alá való leány.[1]

Szép ugyan termete, ha híre is volna.

Ha ő szép, a' légy is madár.

A' törzsők is szép, ha szépen fel ruházzák.

Nem adnám egy söveg ördögért.

Elég szép a' firfi, csak azért: hogy firfi.

Nincs oly szép, kiben gáncsot ne lellyenek.

A' szép leány (ha meg vénül) rossz üdőben él.

Akár minő szép a' virág; de üdővel el hervad.

Nincs a' szépség, mely szebb ne lehessen.

A' rózsza is addég szép, még fiatal.

A' szép nem mind végig szép.

Akkor volt szép a' disznó, mikor malac volt.

Nincs se kedvesebb, se rövidebb a' szépnél.

Nincs oly szép virág, mely el ne hervadgyon.

Ki sok szép szót ad, keveset segít.

A' szép szó pénzbe nem kerül.

A' majomnak is szép a' maga fia.

A' szép Isten áldgya megnek, szép a' fogadgy' Istene is.

A' szép almákban is vannak savanyúk.

A' leg szebb virág leg hamarébb oda van.

Szép a' kémény füstös hússal.

Le szedi az üdő orcákról is a' rózsát.

Almának is a' szépét költi fel.

Szép volt Görög (vagy Tündér) Ilona, de irtóztató sok károkat is tött.[2]

Szép a' város egy héjján.[3]

Üdővel levele is le húll a' rózsának.

Sértő tövisek közt szedik a' szép rózsát.

A' rózsát akkor kell szedni, mikor virágzik.

Szép, mint (liliomok között) a' piros rózsza.

A' szépség se tart örökké.

Szép volt ötven esztendő előtt.

Szép voltam én is valaha. – Isten előtt.

Szebbnél szebb.

A' rózsza Pünkösöd tájban leg szebb.

Kiki akarna a' fehér tyúknak fia lenni.

Ez is a' szőke tehénnek borja.

Egész teste' bőre merő bársony.

Az ördög is szép volt hat ezer esztendő előtt.

Rózsa orca. – Liliom homlok.

A' nyári szép almák őszkor télen szépek.

A' gyönyörű testben szép lélek lakhatik.

Aludt tejnél fehérebb a' nyaka.

Szép a' színe, de szebb a' szíve.

Elefánt csont foga.

A' szép ég is a' szépeket szenvedí.

Szép, mint légy az aludt téjben.[4]

Szépnek szép a' neve, ha Rútnak nevezik is.[5]

Szép mint a' ragyogó csillag.

Ég szín szeme.

Szép, mint fűvön a' harmat gyöngy.

Szőke hajja, kék szeme.

Szép, mint Pünkösdkor bimbójából ki nyíló rózsza.

Dereka gyertya, keze gömbölű.

Szép, mint a' virágos kert.

Szépnek lehet mondani a' rutak között.

Szép, mint a' rendes hadi sereg.

Szép volt annak annya is.

Szép, mint a' tavasz.

Sokan imádgják a' szépet.

Szép, mint a' tavaszi reggelek.

Szép, mint a' hajnal.

Szép és jó, nem kis csuda.

Szebb az eleven, mint a' festett kép.

Szép, mint a' sárga rigó.

A' széprűl szépen szoktak szólni.

Ki magát szépen viseli, ha rút is, szépnek tartatik.

Szép, mint a' csigás kantár.[6]

Szépség a' jósággal Istennek nagy adománya.

Szép a' szépet hamar reá veheti.

Szép volt a' komor is, még bika volt.

Elég szép, ki mindennek szép szót ad.

Szép is, jó is, kegyes is.

A' gyümölcsnek is a' szép kellemetes.

Szépnek szép a' baráttya.

A' fekete földben terem a' szép búza.

Szép, ki a' szép szót soha nem sajnálja.

Az igen fényes nap se szép.

Szép lehet az álorca, de nincs veleje.

Rút apának ritkán szép fia.

Szép anyának szép a' leánya.

Szép volt Kleopatra is de meg holt.

Héjjában szépítik, a' mi rút.

Szép aszszonnak akkor szép a' fia is, ha rá üt.

Héjjába szapulod a' szerecsent.

Szép síp szó.[7]

Héjjába festik szép festékkal az ördögöt.

Szebb a' remeknél.

Nem minden szép, a' mi tündöklük.

A' szép is utólyára rút.

A' szépnek szájjába Cigány nyelv is illik.

Szép mint az eleven kép.

A' szép aszszony

I. A' szemnek paradicsoma.

II. Az erszénnek purgatoriuma.

III. A' Léleknek pokla.

A' rútból lehet cifrát csinálni, de nem szépet.

A' szépet el nem rútította a' sírás, hanem ékeesebbnek mutattya, ellemben a' rútat még rútabbnak látattya.

A' széppel szépen kell bánni.

Szép a' leány üdeig, huszonnégy esztendeig.

Szép a' legény üdeig, harmincnégy esztendeig.

Híres a' szép.

Ha szép a' menyaszszony, arról is panaszkodhatni.

Leg könnyebb a' szépet szeretni.

Ha a' szépnél szebb nem lenne, a' szép magát el bizhatná.

Annak szép a' rút, ki szépet nem látott.

Mártva szépül a' vászony.

A' szép teremtésnek még árnyéka is kellemetes.

A' varas béka még kis korában se volt szép.

Szép lehetett valaha a' vén aszszony is.

A' mi igen szép, közel van a' cifrához.

Szép volna a' halál is, ha életben volna.

Szép a' liliom, ha bár szaga rút is.

A' szépnek könyvei is szépek.

A' farkasok között is egygyiknek szebb a' bőre, mint a' másiknak.

Tőrül vágott ember.[8]

Nincs oly rút, ki magát szépnek ne tarcsa.

Isteneknek kezeik között is remek lehetne.

Akkor szép a' katona, mikor véres.

Orcáján hordozza a' lépet.

Orcáján hordozza az ajánló levelet.

Szép a' rút is, ha teccik.

A' szépen még a' rongy is szépen áll.

Páratlan szépség volt ez előtt, de már most páratlan.

Végtére a' szép hám is el kopik.

A' ló is a' szépre nyerít.

Szép a' gyermek anyja előtt, ha taknyos is.

Szebb a' szép kép is, ha kis árnyékot festenek melléje.

Szép szó az arany pöngés, ha nem hangos is.

A' leg szebb rózsák arany bimbók voltak.

Akkor szép a' deák mikor rongyos.

Azt a' halat tartják leg szebbnek, mely a' hálóból ki ugrik.

A' szép szó az ellenséget is meg békélteti.

A' szép is rút, ha taknyos.

Szép lehet a' törzsök, ha fel öltöztetik.

Szép a' tulipán; de nincs illattya.

A' szép piros alma gyakorta férges.

Szép azoknál, a' kik nem értik.

Szép ott adni, a' hol senki se kér.

Szép dolog, ha szájjal a' szív egygyet ért.

A' szép szó nem elég a' hasnak.

Szebb, a' ki magát szépnek nem ösmeri.

Ha a' szép szépen szól, még egyszer olyan szép.

Ha a' szép rútúl beszél, minden szépségét el veszti.

Ha a' rút szépen és okossan szól, ne adnád, azért ki szép lévén ostobául beszél.

Ha a' rút rútúl beszél, hasonló az ördögökhöz.

Elég szép a' leány, ha jó.

Szép fának szép a' levele.

Úgy szép a' leány, ha otthon ül, és dolgozik.

Csak azért szép a' festett rózsa, mert el nem hervad.

Csak addég szép akár mi, még szebbet nem látni.

Szép rókának szép a' farka is.

Ha szép a' leány és rossz, hasonlít a' fehér liliumhoz, melynek szaga rút.

[1] Minekelőtte Országunkban a' Processiók meg tiltattak; azon Processiókban a' Boldogságos Szűz anyánknak képét szokták hordozni a' falunak leg szebb leányai. Ugyan azért: ha valami szép leányról akartak szólni; azt Képalávalónak lenni mondták.

[2] Erről a' Görög Ilonáról eleget írtam azon könyvemben, melynek ilyen Címje vagyon: Trója veszedelme.

[3] Az az: ha nem disztelen rongyos, ha benne a' házaknak tetejük nem köröszűl látható. Itt az

alföldön a' falut a' ház födeleknek minéműségérül ítélik. A' városokat pedig az óra járásról.

[4] Ennek a' köz mondásnak egy fekete leány adott alkalmatosságot, ki csupa fehér gyólcba öltöztén; meg kérdezte leány társsait: ha szép lenne é?

[5] A' szent Írásban neveztetik egy szép aszszony Rutnak; kitől származott Obed, Krisztus Urunknak nemző szülei közül az egygyik.

[6] A' kantárokról így ír Altorjai Báró Apor Péter kivált: az ifiak igen szerették viselni lovakon a' csigás kantárt, szűgyellőt, farmatringot. Az úrfiak oly apró csigákkal, mint a' bab rakatták meg szíj szerszámjokat, melyet gyöngyös csigának hívták. Közben közben sokféle színű öreg (mint egy kis alma) tengeri csigák lévén reá csinálva. A' nemes ifiak másféle szerszámot csináltattak csigássan. Ez olcsóbb volt.

[7] Ezt a' közmondást csalogatónak mondgyák a' Magyarok. Azt az embert, ki ezt tízszer egymás után, minden hiba nélkül el tudgya mondani; meg dícsérik, mint olyas embert, kinek nyelve helyén van. Némelyek nehezebbre csinállyák ezt a' közmondást, így bővitvén meg előbbi: soha se láttam oly szép síp szót, mint a' szász Sebesi szép síp szó.

[8] Hogy a' le vágandó fa szebb is, hosszabb is legyen, ott szokás el vágni, hol ott' a' föld' színén gyökeréhez vagy tövéhez ragad. Ezt a' hasonlatosságot az emberekre alkalmaztatták a' Magyarok, kikkel oly vélekedésben vannak, mintha a' föld' színén vágattattak volna le.